

Hoe pictogrammen de revalidatiezorg voor mensen met een CVA versterken

Duidelijkheid in één oogopslag

Tekst: Mildred Berghammer, Nicoline Hamer, Paula Morssink en Monique Bergsma

Illustraties: Joep de Kort, beweegbord.nl

Eenduidigheid in één oogopslag. In revalidatiecentrum Magenta Zorg in Alkmaar is één blik vaak genoeg. Dankzij overzichtelijke borden met pictogrammen weten medewerkers, revalidanten en familieleden direct welke zorgbehoefte de revalidant heeft.

Wat begon als een kleinschalige pilot op de afdeling neurologie, groeide uit tot een GRZ-breed succes. De borden worden bij 82 revalidatiebedden gebruikt. De pictogrammen brengen helderheid, eenduidigheid en motivatie – niet alleen voor zorgprofessionals, maar ook voor de revalidanten zelf. “Het bord geeft aan wat de revalidant nu kan,” zegt een verpleegkundige. “Iedereen weet waar je op moet letten, dat geeft rust en houvast.”

Van pilot naar vast onderdeel zorg

Het idee voor de borden ontstond bij de Knowledge Brokers, ergotherapeut Nicoline Hamer, fysiotherapeut Mildred Berghammer en verpleegkundige Paula Morssink. Het kwam voort uit een praktische behoefte: hoe kunnen zorgmedewerkers sneller zien wat een revalidant zelfstandig kan en welke zorg nodig is? Tot dan toe moesten collega’s mondeling overdragen welke fase van revalidatie de revalidant bereikt had. De voortgang was digitaal beschikbaar. “Met de pictogrammen zie je in één oogopslag waar een revalidant staat”, vertelt ergotherapeut Nicoline. “Als iemand naar de wc moet, hoef je niet eerst te zoeken in het dossier. Je ziet meteen hoe iemand de transfer maakt en hoe iemand aangekleed wordt. Op deze manier wordt de revalidant altijd op dezelfde manier geholpen. Dit versnelt het revalidatieproces.”

De pilot begon klein, met een beperkt aantal pictogrammen bij 10 bedden. Na de positieve resultaten werd besloten het concept GRZ-breed in te voeren. Tijdens de uitbreiding groeide niet alleen het aantal borden, maar ook het aantal symbolen. Naast transfers en bewegen kwamen er pictogrammen bij voor ADL-activiteiten en daarna de adviezen vanuit de logopedie.

Motiverend hulpmiddel

De pictogrammen blijken niet alleen handig voor het zorgteam, maar ook stimulerend voor revalidanten: ze vormen een zichtbaar bewijs van hun vooruitgang. “Revalidanten vinden het geweldig als hun pictogram verandert,” vertelt Mildred. “Als eerst de tillift stond afgebeeld en later het pictogram ‘stedy’, ervaren ze dat als een echte stap vooruit. Ze zien letterlijk hun herstel in beeld.” Voor veel revalidanten werkt dat als een vorm van beloning. Het maakt vooruitgang tastbaar en versterkt de motivatie om door te oefenen. “Doordat op het bord duidelijk zichtbaar was hoe mijn vrouw de transfer maakte op verschillende momenten van de dag, deed iedereen hetzelfde. Dat gaf ons als familie rust,” geeft de partner van een revalidant aan.

Helderheid voor iedereen

Het bord is een hulpmiddel voor het hele team: van verpleegkundige tot arts, van ergotherapeut tot logopedist en fysiotherapeut, maar ook voor flexwerkers en stagiairs.

Voor revalidanten met cognitieve beperkingen, met weinig ziekte-inzicht, biedt het bord extra veiligheid. Sommigen zeggen: “Ik kan al lopen hoor”, terwijl de realiteit anders is. Dan verwijst je naar het pictogram en ga je het gesprek aan. Dat voorkomt onveilige situaties.

Ook mantelzorgers hebben er baat bij. Zij zien het bord als bevestiging van wat de zorg communiceert. “Als de revalidant zegt dat hij weer zelfstandig mag lopen, maar het pictogram is nog niet aangepast, begrijpt de familie dat er nog even met lopen gewacht moet worden”, vertelt Paula.

Ergotherapeut Nicoline Hamer, fysiotherapeut Mildred Berghammer en verpleegkundige Paula Morssink

Gedeelde verantwoordelijkheid

Het succes van het bord valt of staat met goed onderhoud. De pictogrammen moeten regelmatig worden aangepast aan de voortgang van de revalidant. “Het is belangrijk dat iedereen zich verantwoordelijk voelt,” benadrukken de Knowledge Brokers. Vaak komt de zorg zelf al met een nieuw pictogram als iemand meer kan. Dan hoor je: “Ik heb alvast het pictogram meegenomen, die kan omgewisseld worden.” De pictogrammen liggen standaard klaar op de teampost, zodat wisselen eenvoudig is. Die laagdrempeligheid maakt het bord tot een levend onderdeel van de dagelijkse zorg.

Balans tussen overzicht en detail

Een belangrijke les uit de ontwikkeling is dat minder soms meer is. “We kregen weleens verzoeken voor extra pictogrammen”, vertelt een teamlid. “Denk aan dieetwensen. Maar dat hoort niet op dit bord thuis. Het moet overzichtelijk blijven. Anders kijkt straks niemand er meer naar.” Het team koos er bewust voor om het bord te beperken tot vier hoofdthema’s: bewegen, transfers, ADL en slikadviezen. Door deze focus blijft de informatie duidelijk en relevant voor iedereen.

Drie uitbreidingen en een stevig fundament

Sinds de eerste pilot is het systeem drie keer uitgebreid. Van tien borden op de neurologie groeide het uit naar alle

revalidatieafdelingen. Elke ronde bracht verbeteringen: nieuwe pictogrammen en een aangepaste indeling van het bord. Ook orthopedie kreeg een eigen variant, met pictogrammen die beter aansluiten bij hun specifieke revalidanten. Inmiddels is het bord niet meer weg te denken uit de dagelijkse praktijk. “Eigenlijk kunnen we ons niet voorstellen dat het er niet is, iedereen gebruikt het. Het bord hoort gewoon bij hoe we hier werken,” geeft Paula aan.

Duidelijkheid tot aan het ontslag

Het bord is niet alleen een hulpmiddel tijdens de opname, maar ook richting ontslag. Onderaan elk bord staat nu standaard de verwachte ontslagdatum. “Dat was een simpele toevoeging, maar het maakt echt verschil,” vertellen Mildred en Nicoline. “Revalidanten zien wanneer ze naar huis gaan en weten wat ze nog moeten oefenen. Het maakt het doel concreet.” Ook wordt zichtbaar wanneer een revalidant opnieuw besproken wordt in het multidisciplinair overleg. Zo weet iedereen – revalidant, zorg en familie – waar ze staan in het proces.

Eigenaarschap en borging

Hoewel het initiatief ooit door een klein team van behandelaren is gestart, ligt het eigenaarschap nu bij de coördinerend verpleegkundigen. Zij bewaken het gebruik en de kwaliteit. “Wij beheren nog de catalogus,” vertelt Nicoline.

"Het bord maakt de revalidatie zichtbaar. Revalidanten zien hun voortgang, weten wat ze oefenen en waar ze naartoe werken. En dat geeft houvast."

"Zo voorkomen we dat er willekeurige pictogrammen bijkomen. Afdelingen kunnen wel wensen doorgeven; als het past binnen het doel, bestellen we het centraal. Zo blijft het systeem eenduidig en schoon." Dat gezamenlijke eigenaarschap zorgt voor continuïteit. Nieuwe medewerkers krijgen uitleg over het bord. Coördinatoren houden het gebruik actief onder de aandacht. De Knowledge Brokers houden zo hun handen vrij om weer met volle energie een nieuw verbeterproject op te pakken.

Meer dan een hulpmiddel

Het bord verbetert de communicatie, versterkt de eenduidigheid van werken, vergroot de veiligheid en intensificeert de samenwerking. Maar misschien nog belangrijker: het maakt de revalidant zelf meer betrokken bij zijn herstel. "Het bord maakt de revalidatie zichtbaar," zegt de ergotherapeut. "Revalidanten zien hun voortgang, weten wat

ze oefenen en waar ze naartoe werken. En dat geeft houvast." De kracht van het systeem zit in zijn eenvoud. Een paar pictogrammen, zorgvuldig gekozen en consequent toegepast, maken een wereld van verschil. ➡

Leernetwerk Knowledge Brokers

Knowledge Brokers zijn zorgprofessionals die op hun eigen werkvloer verbeterprojecten vormgeven. Opdrachtgevers zijn managers of artsen. Gezamenlijk bepalen zij welk probleem in de organisatie zij gaan oppakken. Alle nieuwe Knowledge Brokers starten met een training projectmatig werken aan de hand van Design Thinking. Gedurende het Knowledge Broker-jaar worden 2 netwerkdagen georganiseerd waarin kennisuitwisseling, een inhoudelijk expert, leiderschap, feedback geven en ontvangen en het leren met de werkvormen van Design Thinking centraal staan. Belangstelling? Neem vrijblijvend contact op: info@kennisnetwerkcv.nl.

Over de auteurs

Mildred Berghammer is fysiotherapeut bij Magenta
Nicoline Hamer is ergotherapeut bij Magenta
Paula Morssink is verpleegkundige bij Magenta
Monique Bergsma is organisatorisch manager Kennisnetwerk CVA NL

